

3 Zjištění

3.1 Základní údaje o dětech v povinném předškolním vzdělávání

Pro uvedení do problematiky posledního povinného roku předškolního vzdělávání jsou nejprve představeny údaje shrnující předchozí vývoj a aktuální stav ve školním roce 2017/2018 za celou Českou republiku (dle výkazů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, dále i „MŠMT“).

Část dětí se v minulosti předškolního vzdělávání neúčastnila a vstupovala do vzdělávacího systému až v rámci povinné školní docházky v základní škole. Předškolní vzdělávání je nicméně považováno za velmi přínosné pro rozvoj kompetencí dětí a zvyšuje jejich šance na školní úspěch na počátku vzdělávací dráhy. Předškolní období je také zásadní etapou pro rozvoj kognitivních a řečových dovedností a pravidelná docházka do MŠ pomáhá vyrovnávat rozdíly mezi dětmi, dané zejména výchovou v rodině. Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení.² Vzhledem k neúčasti části dětí na předškolním vzdělávání nebylo dosud možné sledovat a podporovat jejich vývoj v předškolním období, a usilovat tak o kompenzaci případných deficitů.

Jak vyplývá z předchozích zjištění České školní inspekce, předškolního vzdělávání v mateřských školách se v minulosti neúčastnily především děti, jejichž rodiče preferovali jiný způsob předškolní přípravy, a to buďto samostatně, popř. s pomocí prarodičů, nebo začleněním v jiných alternativních aktivitách (dětské skupiny, lesní školky a další typy zařízení, která nejsou zařazena v rejstříku škol a školských zařízení), popř. děti se zajištěnou individuální péčí chůvy. Z praktických důvodů v některých případech preferovaly neúčast dětí na vzdělávání v MŠ matky, které byly současně na mateřské/rodičovské dovolené s mladším sourozencem dítěte. K dalším významným skupinám dětí s nižší účastí na předškolním vzdělávání se řadí děti z rodin s nízkým socioekonomickým statutem (jejichž rodiče si často nejsou předností předškolního vzdělávání vědomi, nebo je k neúčasti jejich dětí vedou ekonomické důvody³), děti se zdravotními a dietetickými problémy, děti se středním a hlubokým mentálním postižením či děti cizích státních příslušníků.⁴

² Podrobné informace k úkolům předškolního vzdělávání obsahuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (úplné znění k 1. lednu 2018 dostupné na <http://www.msmt.cz/file/45304/>).

³ Konzistentní studie k této problematice ovšem zatím chybí. Pro ilustraci důvodů pro neúčast na předškolním vzdělávání je možné uvést např. dotazníkové šetření realizované v rámci studie proveditelnosti Zavedení povinného posledního roku předškolního vzdělávání před zahájením školní docházky (Společnost Tady a teď, o.p.s., Demografické informační centrum, o.s. Plzeň 2015) mezi matkami se sociálně znevýhodněných oblastí Kraslicka, Sokolovska, Ostrovska a Karlovarska, kdy 41 % respondentek uvedlo, že alespoň jedno dítě do MŠ posílá, 33 % by o docházku dítěte do MŠ mělo zájem, 26 % dotazovaných matek děti do MŠ neposílá a nemají o docházku zájem. Hlavními bariérami byly platby za „školkovné“ a stravné, v nižší míře také obtížné financování dalších aktivit dětí v MŠ (výlety, focení, náklady na oblečení) a s ním spojená očekávaná stigmatizace dětí, 40 % respondentek se obávalo reakce ostatních dětí a rodičů na přítomnost romského dítěte. Další praktickou bariérou je přítomnost více malých dětí v rodině, kdy docházka jednoho dítěte do MŠ organizaci dne matkám spíše komplikuje, než usnadňuje. Celá studie proveditelnosti je dostupná na http://tadyated.org/wp-content/uploads/2015/10/studie_1_final.pdf.

⁴ Pro srovnání zastoupení těchto dětí v populaci je možné uvést údaje ze základního vzdělávání, kde podíl zdravotně postižených žáků představuje ve školním roce 2017/2018 přibližně 10 % žáků (tento podíl je relativně stabilní). Zdravotně postižené děti se mohou účastnit na předškolním vzdělávání formou integrace do běžných tříd nebo docházkou do speciálních tříd (§ 16 odst. 9 školského zákona). Žáků s hlubokým mentálním postižením, na které se vztahuje výjimka z povinného předškolního vzdělávání, je ve školním roce v základním vzdělávání 28 (tj. 0,003 % všech žáků).